ערבי פסחים פרק עשירי פסחים קיד.

מסורת הש"ס

רבי יצחק בן אחא דשמעתא הוא רבי יצחק בן פנחס דאגדתא (א) וסימניך (ב)(שמעו נא אחיי ורעיי) אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משמיה דר' יהודה בר' אילעי אכול בצל ושב בצל ולא תיכול אווזין ותרנגולין ויהא לבך רודף עליך פחות ממיכלך וממשתיך ותוסיף על דירתך כי אתא עולא אמר מתלא מתלין במערבא דאכיל אליתא טשי בעליתא דאכיל קקולי (ג)אקיקלי דמתא שכיב: **מתני'** מזגו לו כוס ראשון ב"ש אומרים מברך על היום ואחר כך מברך על היין וב"ה אומרים (ד)מברך על היין ואחר כך מברך על היום: **גמ'** (ה)ת"ר דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה ב"ש אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין מפני שהיום גורם ליין שיבא וכבר קידש היום ועדיין יין לא בא וב"ה אומרים (ו)מברך על היין ואח"כ מברך על היום מפני שהיין גורם לקידוש שתאמר (ז)דבר אחר ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והילכתא כדברי ב"ה מאי ד"א וב"ת התם תרתי והכא חדא הכא נמי תרתי נינהו תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והלכה כדברי ב"ה פשיטא דהא נפיק בת קול איבעית אימא קודם בת קול ואי בעית אימא לאחר בת קול (ח)ורבי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול: **מתני'** הביאו לפניו (ט)מטבל בחזרת עד שמגיע לפרפרת הפת (י)הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת (יא) ושני תבשילין אע"פ שאין חרוסת מצוה ר"א (יב)(בן) צדוק אומר מצוה (יג)ובמקדש היו מביאין לפניו גופו של פסח: **גמ'** אמר

רבי יצחק כ"ר אחא דשמעתא. רבי יצחק סתם האמור בגדתא ר' יצחק בן פנחס הוא: **שמעו נא אחיי. דשמעתא בן אחא: רודף עליך.** מתאוה לאכול כל שעה שהורגלת: **קקולי אקיקלי דמתא.** על אספות העיר מקום שאחר בני העיר יושבין הואיל (ט) ואין תובעין לו כלום: **מתני' מברך על היין.** וה"ה למקדש על הפת: **גמ' שהיין גורם לקידוש שתיאמר.** שאם אין לו יין או פת אינו מקדש: **מטבל בחזרת.** זהו לשון הגמרא כדתניא לעיל (דף קז:) השמש מטבל בנני מעיים לפי שכל מתכלים ע"י טיבול: **מטבל בחזרת.** כלומר אם אין שם ירק אחר מטבל החזרת בחרוסת ואוכל: **עד שמגיע לפרפרת הפת.** קודם שיגיע לאותה חזרת שהוא אוכל אחר המצה שהוא מברך עליה על אכילת מרור. וטיבול ראשון כדי שיכיר תינוק ויאמר לפי שאין רגילין בני אדם לאכול ירק קודם סעודה: **הביאו לפניו.** אחר אותו טיבול: **מצה מרור וחרוסת ושני תבשילין ואף על פי שאין חרוסת מצוה.** ולקמיה [קטז.] פריך הואיל ולאו מצוה אמאי מייתי לה: **גמ'**

זאת

רשב"ם

רבי יצחק כ"ר אחא דשמעתא. מילתא באנפי נפשה היא. כל רבי יצחק סתם הנזכר בשמעתא הוא רבי יצחק כ"ר אחא רבי יצחק סתם בגדתא הוא רבי יצחק בן פנחס: **שמעו נא אחיי.** דשמעתא בן אחא: **אכול בצל ושב בצל.** אכול בצל או ירקות ושב בצל ביתך ואל תצטרך למכור ביתך: **ולבך רודף עליך.** ומתאוה לאכול כל שעה שהורגלת: **דאכיל אליתא.** אליה כלומר בשר שמן תמיד: **טשי בעליתא.** כשבאין לאורחים הקפותיו הוא נסחר שאין בידו מה לפרוע: **קקולי.** ירקות: **אקיקלי דמתא.** על אספות (הנהר) [העיר] מקום שאחר בני העיר יושבין הוא יושב ואין תובעין לו כלום: **מתני' על היין.** והוא הדין למקדש על הפת. וטעמא מפרש בגמרא: **גמ' דברים שבין בית שמאי וב"ה בסעודה.** הכא לא תשיב אלא חדא מפלוגתייהו אבל בתמ' ברכות (דף נא:) איכא טובא: **גורם ליין שיבא.** קודם סעודה: **וכבר קידש היום.** טעם אחר נותן לדברי המשקיבלו עליו (יא) מיליאת הכוכבים קידש היום ועדיין לא בא יין לשלמן וכשם שקודם לכניסה כך קודם לברכה: **שהיין גורם לקידוש שתיאמר.** שאם אין לו יין או פת אינו מקדש והמקדש על הפת כמקדש על היין וברכת הפת קודם: **תדיר קודם.** בתמ' זבחים (ב) נפקא לן מהאי קרא דכתיב במוספין (יב) מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד מלבד משמע לאחר שהקרבת התמיד תקריב המוספין וקא דרשינן אשר לעולת התמיד קרא יתירא הוא אתא למילף דבשביל שהוא תדיר הקדימו הכתוב ומכאן אתה דן לכל התדירין: **דהא נפקא ל"ק.** בתמ' עירובין בפ"ק (יג:) **וי' יהושע היא.** בר"מ בפרק הזהב (יב) גבי תנור שחתכו חוליות עמד ר' יהושע ואמר אין משגחין (יג) בב"ק והלכך לדידיה הוצרך לומר כזו הילכתא בב"ה שבשאר מחלוקת דב"ש וב"ה שלא הוקבע בפירוש הלכה בב"ה ס"ל שהרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה וכדברי ב"ה עושה כדתניא בחלו עריסות (חולין מד.) ומוקמינן לה אליבא דר' יהושע: **מתני' הביאו לפניו.** היקרות אחר שביך על היין: **מטבל בחזרת.** זהו לשון הגמרא כדתניא לעיל (דף קז:) השמש מטבל בנני מעיים לפי שכל מתכלים על ידי טיבול. והאי טיבול לאו בחרוסת הוא כדקתני לקמן הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת ואוכל: **עד שמגיע לפרפרת הפת.** קודם שיגיע לאותה חזרת אוכל אחר מצה שהוא מברך על אכילת מרור כדכתיב על מצות ומרורים (במדבר ט) בתחלה מצה ואח"כ מרור. וטיבול ראשון זה כדי שיכיר תינוק ויאמר לפי שאין בני אדם רגילין לאכול ירק קודם סעודה: **הביאו לפניו.** אחר אותו טיבול: **מצה וחזרת וב' תבשילין אע"פ שאין חרוסת מצוה.** וכגמרא (יא) פריך הואיל ולאו מצוה למה מייתי לה: **שני תבשילין.** בגמרא [ע"ב] מפרש כנגד מי: **גמ'**

זאת

(יא) **ואין** מיסב בסעודת מצוה. היינו סעודת מילה דאמר במדרש דגילול מדינה של גיהנם וסעודת גיטאין בת"ח ובת כהן לכהן ודוקא שיש שם בני אדם מהוגנין כדאמרינן בזה בורר (סנהדרין דף כג.) נקי הדעת שבריוטלים לא היו מסובין בסעודה אלא כן יודעין מי מיסב עמהם:

(יב) **צריך** לנהוג בו בבוד. בשלא למד ממנו דבלמד ממנו אמרינן (אבות פ"ד) בבוד (עשאו) [קראו] רבו אלופו ומיודעו שלא למד אלא שני דברים מאמיתופל:

דאמר אין משגיחים בבת קול. וא"ת מאי שנא דקי"ל (יג) בבת קול דב"ה ולא קי"ל (יד)בב"ק דרבי אליעזר וי"ל דהכא ב"ה הוו רובא אלא דב"ש ממדדי טפי אבל התם דב"ק היה כנגד רבים לא קי"ל הכי ובת קול לא יצתה אלא לכבודו דכדאמרינן התם מן השמים יזכיהו וא"ת א"כ היכי קאמר רבי יהושע היא הא רבי יהושע קאי אבת קול דר"א וי"ל מדקאמר אין משגיחין בב"ק משום דלא (טו)(מן השמים) היא משמע דבכל דוכתא ליכא לן למימר בבת בת קול:

הביאו לפניו. פי' רש"ש ירקות. ואין נראה מדלא קתני בהדיא הביאו לפניו חזרת כדקתני בסמוך הביאו לפניו מצה ונראה כפי' ר"מ הביאו לפניו שלחן שהרי אין מביאין השלחן עד אחר קידוש ועל השלחן מונח החזרת:

מטבל בחזרת. כלומר אוכל החזרת בטיבול כמו השמש מטבל בנני מעיים וכן מטבל בירקות ובקרא נמי משמעי הכי כי תקרעי בפוך עיניך (ירמיה ד) שמנחת הפוך בעיים ופי' רש"ש דהאי טיבול לאו בחרוסת דהא אכמי לא נח כדקתני סיפא הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת ואין זה ראוי להא קמני הכא חזרת ואינא נמי בסיפא ועוד דחזרת צריך להטבל בחרוסת משום קפא ומיהו היכא שהטיבול ראשון הוי בשאר ירקות אין צריך לטבול בחרוסת אלא או בחומץ או במים ומלח כמו שהיה נוהג ר"מ דהא אמר בגמרא דחרוסת משום קפא וליכא קפא אלא במרור וכ"ש לר"א בר לדוק דקאמר מצוה זכר לטיט דלא שייך אלא במרור לזכר דוימררו את חייהם בחומר (שמות א) ועוד דלא שייך מצוה בטיבול ראשון אינו אלא להיכירא ודלא כה"ר יוסף שעשה בסדרו ויטבול בחרוסת וכן רבינו שלמה בסדרו וה"ר שמעיה: **עד** שמגיע לפרפרת הפת. פרפרת קרי המרור שאוכל אחר המצה ופרפרת כלומר ממשכת המאכל כמו פרפראות לחכמה (אבות פ"ג מי"ח) שהיקרות ממשיכות הלב למאכל ומדקרי למרור פרפרת הפת רמז במשנה דמצה קודמת למרור כדאמר בגמרא:

הביאו לפניו מצה. לפי שעקרו השלחן לפני מי שאומר הגדה ועושה הסדר קתני הביאו לפניו מצה ועקירת שלחן היא כדי שישאל הבן ואביו עונה לו עדיין יביאו שלחן לעשות טיבול שני והבן ישאל למה אנו מטבילין שתי פעמים ומיד כשעוקרין מחזירין לפניו המצה והמרור עליו שהרי צריך לומר בהגדה מצה זו מרור זה וכדאמר (לעיל ט. ולקמן דף קטו:) לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה: **אע"פ** שאין חרוסת מצוה. ואם תאמר אמאי לא אתי חרוסת דרשות ומבטל חזרת דמצוה א) וי"ל דכיון דכל עיקר מרור לא מתקן רק בטיבול בחרוסת משום קפא לא מקרי ביטול בכך:

זאת

(א) [ל"ל שמעוני אחי ורעיי],
(ב) [מתאספות ירים אחיין (תהלים קיג) מתרגמינן מקבלקלת מרים תשובה כך פרש"י בע"ז כח. ד"ה מיקרא וכ"כ רש"י ב"ק כא. ד"ה אקילקלתא], (ג) בכורות דף נא: סוטה דף נו. [תוספתא דבכורות פ"ה הכ"ה], ד) נ"ז שם בסוטה זבחים דף נא., ה) בכורות דף נב. עירובין דף ז. יבמות דף יד. כ"מ דף נט: חולין דף מד., ו) ס"ה ירקות יחזקאל, ז) בר"ר ויחס, ח) [ל"ל בבבלי), ט) בר"ר ויחס: הוא יושב, י) בס"פ טיפה: לו, כ) [דף פט.], ל) [במדבר כח], מ) [דף יב:], נ) [דף נט:], ס) [ל"ל משגיחין], ע) [בקמן קנו.], פ) שייך לעיל, צ) שייך לעיל, ק) [כ"מ נט:], ר) [ל"ל בשמים],

הגהות הב"ח

(א) נראה דאגדתא הוא וסימנך:

מוסף רש"י

מברך על היום. בקידוש שבתות וימים טובים (ברכות נא:) כשמקדש בערבי שבתות, קדוש היום תחילה ואחר כך ברכת היין (סוכה נו.), שהיום גורם ליין שיבא. כיון זה לא בא אלא בשביל שבת לקידוש (ברכות שם) שאם לא תפני קידוש לא היה מוקדם לכם לפני סעודה (סוכה נו.), וכבר קידש היום. משקבלו עליו אז מלאת הכוכבים, ועדיין יין לא בא. לשלמן, וכשם שקודם לכניסה כך קודם לברכה (ברכות שם) כלומר ועוד טעם אחר, שקדש היום מלגיו משמשיכה ועדיין יין לא נח לפניו (סוכה שם). שהיין גורם לקידוש שתיאמר. שאם אין יין לא מקדשין, והמקדש על הפת גם הוא כמקום יין וברכת הפת קודמת (ברכות שם וכנו"ר סוכה שם). תדיר קודם. נפקא לן בתמכתא זבחים (פט.) מהאי קרא דכתיב במוספין מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה, מלבד משמע לאחר שהקרבתם התמיד תקריבו המוספין, וקא דרשינן אשר לעולת התמיד קרא יתירא למילף דבשביל שהיא תדיר הקדימה הכתוב, ומכאן אתה למד לכל התמידין (ברכות שם). דהא נפיק בת קול. בעירובין בפ"ק (יג:) יצאה בת קול ואמרה הלכה כבית הלל (יבמות יד. וחולין מד.). וחרוסת. מיני ירקות הרבה כתובים יחד ושמו חרוסת בלשון ארמי (הפרדס עמ' נ).

עין משפט
נר מצוה

עד א מיי' פ"ח מהלכות מלה הלכה ח סמג עשין מא טוש"ע ח"א סי' תפג סעיף ח:
עה ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ז סמג עשין כט טוש"ע ח"א סי' רפא סעיף י:
עו ג מיי' פ"ח מהל' מלה הלכה ט סמג עשין מא טוש"ע ח"א סי' תפג סעיף ד:
עז ד מיי' פ"ז מהל' מלה הלכה יח:
עח ה מיי' פ"ח מהל' מלה הלכה ח:

הגהות מהר"ב רגשבורג

אן תוס' ד"ה אע"פ שאין חרוסת מצוה וכו' וי"ל דכיון דכל עיקר מרור וכו'. כ"כ עיין מהר"מ ברבי חמה על תירוצים שאינו מספיק לאמ"ל דס"ל חרוסת מצוה זכר לטיט. ולפמ"ד נראה כדור דמיונת התוס' כזה נ"כ כהר"ן דכיון דטיבול בעלמא הוא ואינו אכילה אינו מבטל וכמ"ש התוס' נמי בתענוגות דף כ"ב ע"ב ד"ה מכאן וכו' וא"ל לף לראמ"ל ת"ש בחופן שתירון המוס' והר"ן כזה שפה אחת ודברים אחדים הם והעלענ"ל מבמתי דוק ועיין בדב"ן תלק ג' דפוס פיורלא סי' תקמ"ד שכתב מענין דברי אלה:

רבינו חננאל

וסימניך שמעוני אחי ורעיי (ג)הנזכר בן אחא הוא בעל השמועה. מאן דאכל אליתא טשי בעליתא. כלומר, מי שמנהגו לקנות בשר שומן באשראי ואוכל, מתחבא בעליית שלא יבוא הקצב ויאמר לו איני מניחך עד שתתן לי דמי הבשר. אבל מי שמנהגו לאכול ירקות שדה. ישב על השוק שבאשפה ואינו חושש, שאין מי שנושה בו.

מתני' מזגו לו כוס ראשון ב"ש אומ' מברך על היום וכו' וב"ה אומ' מברך על היין ואחר כך מברך על היום. תיר דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה, ב"ה אומר' מברך על היין ואחר כך מברך על היום, שהיין גורם לקדושה שתאמר. ד"א ברכת היין תדירה ברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. והלכתא כב"ה, ואפיקנא דר' יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול. הוא דאמר הכא הלכה כב"ה. הביאו לפניו מטבל בחזרת. פי', הביאו לפניו השלחן מטבל החזרת בחרוסת ומברך בורא פרי האדמה. ומפסיק עד שמגיע לפרפרת הפת, והיא עת אכילת המצה. הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת.

(ג) נראה דל"ל ר' יצחק הנזכר בסמ"ע בן אחא הוא בעל השמועה.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com